

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
(อพ.สธ.)

โครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้มีชีวิตด้านแฝกและการใช้ประโยชน์จากแฝก
เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

รายงานผลการดำเนินงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ประจำปีงบประมาณ 2567

(พฤศจิกายน 2566 – 30 กันยายน 2567)

คำนำ

การดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้มีชีวิตด้านแปกและการใช้ประโยชน์จากแปกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ประจำปีงบประมาณ 2567 ประเภทกิจกรรม F2 กรอบการใช้ประโยชน์ กิจกรรม A4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดำเนินการโดยสำนักงานบริการทางวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ในเดือน พฤศจิกายน 2566 ถึง เดือน กันยายน 2567 โดยมีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงาน ผ่านการกำกับติดตามโดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และผ่านกระบวนการนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รับผิดชอบโครงการภายใต้โครงการ อพ.สธ. ตามกระบวนการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้กำหนดไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

สำนักงานบริการทางวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การดำเนินโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชีวิตด้านผักและการใช้ประโยชน์จากผักเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีงบประมาณ 2567 ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) (2) สำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์ผักของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ (3) ออกแบบศูนย์เรียนรู้ชีวิตเกี่ยวกับผักและการใช้ประโยชน์ผักร่วมกับพืชพื้นถิ่น (4) เพื่อศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์ผักเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ กิจกรรมของโครงการประกอบไปด้วย การสำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์ผักของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชีวิตเกี่ยวกับผักและการใช้ประโยชน์ผักร่วมกับพืชพื้นถิ่น รวมถึงการศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์ผักเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งผลการดำเนินกิจกรรมตามแผน ทำให้ได้สารสนเทศการใช้ประโยชน์ผักของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ มีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชีวิตเกี่ยวกับผักและการใช้ประโยชน์จากผักเพื่อการต่อยอดทำกิจกรรมในพื้นที่ต่อไป สุดท้ายคือการได้ศึกษาวิจัยแนวทางการนำผักมาใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรมของชาวบ้านในบริเวณรอบศูนย์เรียนรู้ทั้งสองศูนย์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเกษตรกรเพื่อการพัฒนาคุณภาพของสวนผักมีชีวิตอย่างยั่งยืนต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
ส่วนที่ 1 บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์โครงการ	2
ข้อมูลพื้นที่เป้าหมาย	2
ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการทำงาน	
ขั้นเตรียมการ	4
ขั้นดำเนินการ	4
ขั้นการติดตามประเมินผล	4
ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน	
ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย	5
รายละเอียดกิจกรรมการดำเนินงาน	7
ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ	18
ส่วนที่ 4 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการบริการวิชาการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ	19
ส่วนที่ 5 การนำไปใช้ประโยชน์และขยายผล	20
ภาคผนวก	21

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 ผังศูนย์แฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	
ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3
ภาพที่ 2 ผังศูนย์แฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3
ภาพที่ 3 สวนแฝกของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์	9
ภาพที่ 4 การเตรียมกล้าแฝกของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์	9
ภาพที่ 5 การปลูกแฝกขอบคูน้ำเพื่อกันดินพังทลายของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์	10
ภาพที่ 6 การปลูกแฝกขอบคูน้ำในสวนของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์	10
ภาพที่ 7 บริเวณด้านหน้าสวนแฝก ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	11
ภาพที่ 8 การจัดการวัชพืชและปรับปรุงภูมิทัศน์	
ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 9 การแสดงแฝกสายพันธุ์จำนวน 28 สายพันธุ์	12
ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 10 การปรับพื้นที่นาบ้นใหม่	13
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 11 พื้นที่นาห่วนในสวนแฝก	14
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 12 พื้นที่ปลูกหม่อน ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	14
ภาพที่ 13 การปรับปรุงระบบน้ำ	15
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 14 การกำจัดวัชพืชบ่อแฝกสายพันธุ์	15
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 15 การปลูกมะม่วงอกร่องทอง	16
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 16 การปลูกกาแฟสองพันธุ์คู่กับแนวแฝก	16
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 17 การปลูกแฝกล้อมพืชยืนต้น	17
ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
ภาพที่ 18 การปลูกแฝกข้างแนวพืชยืนต้น	17
ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย	4
ตารางที่ 3.2 จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกแฝกแยกตามอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์	7

ส่วนที่ 1 บทนำ

หลักการและเหตุผล

หญ้าแฝก เป็นหญ้าที่มีคุณสมบัติในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะเป็นพืชที่มีระบบรากลึกและแผ่กระจายลงไปในดินตรง ๆ เป็นพืชที่มีอายุได้หลายปี ขึ้นเป็นกอแน่น มีใบเป็นรูปขอบขนานแคบปลายขอบแหลม ยาว 35-80 เซนติเมตร สามารถขยายพันธุ์ที่ได้ผลรวดเร็ว โดยการแตกหน่อจากลำต้นใต้ดิน และมีสายพันธุ์ที่หลากหลาย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ได้นำหญ้าแฝกมาแก้ปัญหาดิน และน้ำ ดังมีพระราชดำรัส ณ ศาลาเริง วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2546 ความตอนหนึ่งว่า “ให้ใช้หญ้าแฝกในการพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน พื้นฟูดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ และแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมดำเนินการขยายพันธุ์ ทำให้มีกล้าหญ้าแฝกเพียงพอด้วย ที่สำคัญต้องไม่ลืมหน้าที่ของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำและเพื่อการรักษาดินให้ทุกหน่วยงานและหน่วยงานราชการที่มีศักยภาพในการขยายพันธุ์ให้ความร่วมมือกับกรมพัฒนาที่ดินในการผลิตกล้าหญ้าแฝกและแจกจ่ายกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เพียงพอ” และได้เกิดเป็นโครงการตามพระราชดำริที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำไปขยายผลเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติมาอย่างต่อเนื่อง

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ตั้งแต่ปี 2564 จนถึงปัจจุบัน ได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ปลูกหญ้าแฝกเพื่อการปรับปรุงบำรุงดินและน้ำ และมีผลลัพธ์จากการดำเนินการคือ มีข้อมูลผู้ผลิตและปลูกแฝกในจังหวัดบุรีรัมย์ มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแฝกโดยบูรณาการกับกิจกรรมสาขาวิชาและกิจกรรมตามโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการออกแบบศูนย์เรียนรู้แฝกในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้แฝกในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบลหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้มีการผสมผสานกับเครือข่ายผู้ปลูกแฝกเพื่อให้มีการอนุรักษ์พัฒนา และใช้ประโยชน์จากแฝกได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อพัฒนาเป็นฐานเรียนรู้ด้านแฝกอย่างครบวงจรตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกสายพันธุ์ไปจนถึงการแปรรูป ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการขยายผลสู่พื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ดังนั้น สำนักงานบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์จึงขอเสนอโครงการบูรณาการเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกขึ้น เพื่อพัฒนาและยกระดับเครือข่ายคนผลิตแฝกสู่กระบวนการกลุ่มอนุรักษ์หญ้าแฝกเพิ่มเติม โดยขยายผลไปยังพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ต.พรสำราญ อ.คูเมือง จ.บุรีรัมย์ ซึ่งเป็นศูนย์บริการการศึกษาอีกแห่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นการต่อยอดและเพิ่มพื้นที่ศูนย์เผยแพร่ผลงาน ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านแฝก รวมถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแฝกในพื้นที่เพื่อจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของดินและการแปรรูปแฝกสู่การสร้างงานและอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

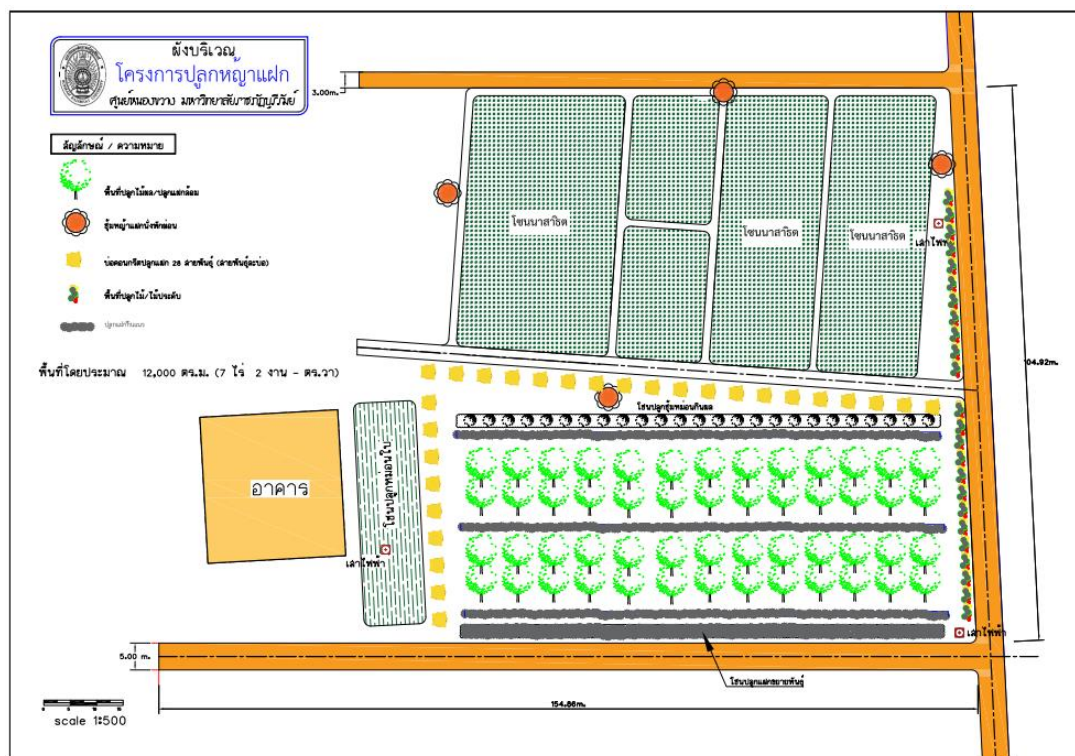
- 1) เพื่อสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.)
- 2) เพื่อสำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์แฝกของเกษตรกรพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์
- 3) เพื่อออกแบบศูนย์เรียนรู้มีชีวิตเกี่ยวกับแฝกและการใช้ประโยชน์แฝกร่วมกับพืชพื้นถิ่น
- 4) เพื่อศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์แฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

ข้อมูลพื้นที่เป้าหมาย

ศูนย์เรียนรู้ประจำตำบลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่ที่ ต.ห้วยทับ อ.ปะคำ จ.บุรีรัมย์ และศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่ที่ ต.พรสำราญ อ.คูเมือง จ.บุรีรัมย์ ทั้งสองศูนย์อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรกรรมและเทคโนโลยีด้านการเกษตรให้กับพื้นที่บริเวณรอบศูนย์ รวมถึงให้บริการด้านวิชาการในลักษณะการอบรม การให้บริการสถานที่สำหรับกิจกรรมสาธารณประโยชน์ หรือการฝึกอบรมด้านต่างๆ ให้กับหน่วยงานหรือบุคลากรที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้โดยนโยบายของมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ วิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมถึงการสืบสานแนวทางอันเนื่องมาจากพระราชดำริขององค์พระมหากษัตริย์ ในหลวง รัชกาลที่ 9 ในการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ผืนดินและน้ำ มหาวิทยาลัยจึงได้จัดให้มีฐานเรียนรู้ด้านแฝกและการใช้ประโยชน์จากแฝกขึ้นในทั้งสองศูนย์ ขนาดพื้นที่ศูนย์ละประมาณ 5 ไร่ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อปรับปรุงพัฒนาดินและน้ำในพื้นที่ที่ไม่มีการใช้ประโยชน์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการใช้แฝกเพื่อบำรุงดินและน้ำรวมถึงการวิจัยการใช้ประโยชน์จากแฝก เพื่อให้สามารถสนับสนุน ส่งเสริมทักษะ ความรู้ ความเป็นอยู่และรายได้ของประชาชนที่มาใช้บริการได้ โดยที่ศูนย์เรียนรู้ประจำฯ เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2564 จนถึงปัจจุบัน ส่วนที่ศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2566 เป็นต้นมา ซึ่งการดำเนินการเริ่มจากการหารือกับกลุ่มเครือข่ายคนรักแฝกและประชาชนในพื้นที่เพื่อออกแบบและวางแผนการใช้พื้นที่ การนำแฝกมาปลูกเพื่อปรับปรุงดิน การจัดวางผังและปลูกไม้ยืนต้นที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ และการนำแฝกสายพันธุ์ที่ได้รับความนิยมจากศูนย์วิจัยดินและน้ำปากช่อง จำนวน 28 สายพันธุ์ มาจัดแสดงในลักษณะนิทรรศการมีชีวิตในพื้นที่ทั้งสองศูนย์ ได้รับการสนับสนุนและส่วนร่วมในการปลูกพืชยืนต้นจากเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ จังหวัดบุรีรัมย์ เครือข่ายคนรักแฝก เครือข่ายหมอดิน สถานีพัฒนาที่ดินบุรีรัมย์ สถานีหม่อนไหมบุรีรัมย์ รวมถึงผู้บริหารและคณาจารย์ในจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 1 ผังศูนย์ผักเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 2 ผังศูนย์ผักเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นเตรียมการ

1. การประชุมทีมงาน ประกอบไปด้วยสำนักงานบริการทางวิชาการ และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ปะคำฯ และ ศูนย์หนองขวางฯ
2. วางแผนงาน กำหนดเวลา และงบประมาณในการจัดกิจกรรม
3. ประสานงานกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มเกษตรไต้หวัน กลุ่มชาวบ้านชุมชนพรสำราญ สถานีหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ กลุ่มกสิกรรมธรรมชาติ เพื่อการมีส่วนร่วมและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ขั้นดำเนินการ

การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนการดำเนินงาน โดยจัดกิจกรรมทั้งหมด ณ ศูนย์เรียนรู้ปะคำฯ และ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ รายละเอียดดังตารางที่ 2.1 รายการกิจกรรมและระยะเวลาดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 2.1 รายการกิจกรรมและระยะเวลาดำเนินงาน

ขั้นการติดตามและประเมินผล

ติดตามและประเมินผลโครงการ โดยการประชุมนำเสนอผลการดำเนินงาน ทั้งการรายงานความก้าวหน้าและการรายงานผลการดำเนินงานเมื่อแล้วเสร็จ โดยมีคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้วิพากษ์ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากขึ้น และสรุปผลการดำเนินงานเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย

ตารางที่ 3.1 ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
1.เพื่อสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.)	บำรุง พัฒนา ผังพื้นที่และไม้ยืนต้น ฐานเรียนรู้แฝก ณ ศูนย์ปะคำฯ และศูนย์หนองขวาง	มีฐานเรียนรู้แฝกเป็นรูปธรรม	2 แהל่ง	1.1 การปรับปรุง บำรุงดิน ซ่อมแซมไม้ยืนต้น กำจัดวัชพืชรบกวน 1.2 มีผังการใช้พื้นที่และแผนการพัฒนาพื้นที่ที่ชัดเจน
2.เพื่อสำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์แฝกของเกษตรกรพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์	2.การสำรวจสรุปและวิเคราะห์ผล	1.มีฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์แฝก	1 ฐานข้อมูล	มีผลสำรวจการจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์ของแฝกจากเกษตรกรตัวอย่าง 23 อำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ จัดทำสารสนเทศผ่านทางเครือข่าย Facebook

ตารางที่ 3.1 (ต่อ) ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
3.เพื่อออกแบบศูนย์เรียนรู้มีชีวิตเกี่ยวกับแฟกและการใช้ประโยชน์แฟกร่วมกับพืชพื้นถิ่น	1. การออกแบบและวางผัง 2. การจัดการพื้นที่เพื่อปลูกไม้ยืนต้นและไม้เศรษฐกิจ	1. มีการปรับปรุงผังพื้นที่และเพิ่มไม้ยืนต้นและไม้เศรษฐกิจ	2 ศูนย์	3.1 มีการดำเนินการปรับปรุงสภาพผังพื้นที่ของทั้งสองศูนย์ 3.2 เพิ่มไม้ยืนต้นส่วนพื้นที่ว่าง และซ่อมแซมส่วนที่ตาย 3.3 เพิ่มไม้เศรษฐกิจ มะม่วง น้ำดอกไม้ มะม่วงอกร่องทอง กาแฟ มะกรูด มะละกอ หม่อนใบและหม่อนผล
4.เพื่อศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์แฟกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	1.การนำแฟกมาใช้ประโยชน์บำรุงดิน	1.มีผลงานวิจัยหรือทดลองใช้ประโยชน์จากแฟก	1 เรื่อง	1.1 การทดลองปลูกแฟกคั้นน้าปั่นใหม่ และการปลูกแฟกล้อมไม้ผลเพื่อบำรุงดิน

รายละเอียดกิจกรรมการดำเนินงาน

1. การสำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์แฝกของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์

ผลจากการสำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์จากแฝกของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ รวม 23 ราย ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ 1 หน่วยงาน และเอกชนจำนวน 22 ราย เพศชาย 13 คน และ เพศหญิง 9 คน อายุระหว่าง 35 - 65 ปี ประกอบอาชีพเกษตรกร 15 คน ข้าราชการ 4 คน ประกอบอาชีพส่วนตัว 4 คน เกษตรกรที่ปลูกแฝกบางส่วนเป็นวิทยากรในพื้นที่ เป็นหมอดิน เป็นปราชญ์ในท้องถิ่นที่เคยได้รับเชิญไปให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกแฝกและการกสิกรรม หรือแม้แต่การแนะนำเพื่อนบ้านหรือผู้สนใจให้ปลูกแฝกเพื่อบำรุงดินและน้ำ ในส่วนพื้นที่การปลูกแฝกที่สำรวจมาพบว่า 0 กระจายอยู่ใน 13 อำเภอ รายละเอียดดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกแฝกแยกตามอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับ	อำเภอ	จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกแฝก (คน)
1	คูเมือง	6
2	เมืองบุรีรัมย์	4
3	ปะคำ	2
4	ละหานทราย	2
5	ประโคนชัย	1
6	บ้านใหม่ไชยพจน์	1
7	พุทไธสง	1
8	หนองกี่	1
9	นางรอง	1
10	สตึก	1
11	นาโพธิ์	1
12	โนนดินแดง	1
13	ลำปลายมาศ	1
	รวม	23

พื้นที่การปลูกแฝกมีขนาดตั้งแต่ 1 งาน จนถึง 100 ไร่ มีลักษณะเป็นโครงการเกษตรส่วนตัว ศูนย์การเรียนรู้ และโครงการโคกหนองนา ระยะเวลาการปลูกแฝกตั้งแต่ 1 เดือน จนถึง 12 ปี ที่มาหรือแรงบันดาลใจในการปลูกแฝกของเกษตรกรมีหลายกรณี ได้แก่ เพื่อสืบสานแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา ในหลวงรัชกาลที่ 10 เพื่อปรับสภาพดินที่เป็นดินดานแข็ง ดินทราย หรือดินที่ไม่อุ้มน้ำ

ให้ความชุ่มชื้นมากขึ้น ปลุกเพื่อบำรุงดินให้ร่วนซุยและช่วยให้ต้นไม้โตมากขึ้น เพื่อให้ແຝກช่วยป้องกันดินที่ซูดใหม่ไม่ให้พังทลาย ปลุกແຝກเพื่อช่วยข้าวในนา ปลุกเพื่อหารายได้เสริมจากการขายต้นແຝກ ในขณะที่บางรายต้องการทดลองเรียนรู้โดยไม่เคยทราบประโยชน์จากແຝກมาก่อนเลย

วัตถุประสงค์ในการปลุกແຝກ คือ ปลุกเพื่อขาย เพื่อบำรุงดินและน้ำ การปลุกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินบริเวณคูน้ำ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับพันธุ์จากสถานีพัฒนาที่ดิน ซึ่งให้ความอนุเคราะห์ทั้งต้นແຝກและความรู้ในการดูแลແຝກด้วย บางส่วนรับจากหน่วยงานราชการหรือขอจากคนรู้จัก สายพันธุ์ແຝກที่ปลุกโดยส่วนใหญ่คือ สงขลา ลักษณะการปลุกมีหลายแบบ ได้แก่ การปลุกสลับกับไม้ยืนต้น การปลุกเป็นวงกลมรอบไม้ยืนต้น ปลุกเป็นแนวตรง และปลุกขอบคูน้ำหรือคันดิน ส่วนวิธีการดูแลແຝກนั้น มีการใส่ปุ๋ย พรอนดินบ้าง บางรายไม่ดูแลแต่ปล่อยให้โตเองตามธรรมชาติ เพียงหมั่นตัดให้สั้น

ประโยชน์ที่สังเกตได้จากการปลุกແຝກคือ เมื่อนำใบແຝກคลุมดิน ทำให้มีจุลินทรีย์ในดินมากขึ้น ปรับสภาพดินทราย ทำให้ดินร่วนซุยมากขึ้น ต้นไม้ตายน้อยลง รากແຝກยังลึกช่วยกันดินไม่ให้พังทลาย ใบอ่อนของແຝກสามารถนำไปต้มเป็นอาหารปลาได้

เกษตรกรให้คำแนะนำในการขยายพันธุ์ແຝกว่า ในการแยกกอ ควรเกี่ยวใบและแบ่งกอແຝກเป็นสามส่วน ขุดออกสองส่วน เหลือส่วนตรงกลางไว้ หลังจากนั้นให้ฉีกเป็นก้างๆ ละ 2-3 ต้น แช่น้ำไว้ 3-4 วันจนรากอ่อนงอก เมื่อนำไปปลุกควรขุดหลุม ปักชำ ดูแลโดยการรดน้ำ ใส่ปุ๋ย โดยในช่วงสัปดาห์แรกควรรดน้ำทุกวันเพื่อให้รากติด หรืออาจใช้วิธีเสียบลงดินได้เลย แต่ถ้าจะปลูกรอบสระ ขอบคูน้ำ หรือคันดินพังทลาย ควรปลุกให้ต้นชิดๆ กัน ห่างประมาณ 1 ฝ่ามือ ส่วนการแปรรูปและสร้างรายได้จากແຝກนั้น เกษตรกรบางส่วนจะจำหน่ายต้นແຝກในราคาประมาณ 15 - 30 บาท ต่อ 100 ต้น

เกษตรกรนำແຝກปลูกร่วมกับไม้ผลเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้ແຝກช่วยบำรุงดินและน้ำ เนื่องจากรากของແຝກมีเชื้อราที่เป็นประโยชน์ต่อพืชและช่วยกักเก็บความชื้นในดิน โดยพบว่า ไม้ยืนต้นที่ปลูกร่วมด้วย มีหลากหลาย ได้แก่ พะยูง ยางนา ชี้เหล็ก มะฮอกกานี กัลยัม มะม่วง ฝรั่ง เรียง เงาะ อะโวคาโด ชมพู แก้วลัดลองกอง มะปราง ข้าวโพด ชะอม หน่อไม้ ชี้เหล็ก

ในด้านเครือข่ายการเรียนรู้ແຝກนั้น พบว่าเกษตรกรมีเครือข่ายหมู่บ้านແຝກของสถานีพัฒนาที่ดินโรงเรียนหมู่บ้านແຝກ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เครือข่ายหมอดิน จ.บุรีรัมย์ เครือข่ายการจัดการน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ เครือข่ายโคกหนองนา เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติบุรีรัมย์ และโรงเรียนละหานทรายรัชดาภิเษก

การปลุกและดูแลແຝກทำให้เกษตรกรมีองค์ความรู้และมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจ ว่าสำหรับผู้ที่ไม่เคยปลุก ให้ไปขอที่สถานีพัฒนาที่ดิน มาปลุกเองได้ ต้องวิเคราะห์พื้นที่ของตนเองก่อน คัดเลือกสายพันธุ์ศึกษาลักษณะการปลุก ต้องศึกษาข้อมูลจากคนที่ม่ประสบการณ์ ควรเตรียมพื้นที่ให้พร้อมและศึกษาวิธีการปลุกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการปลุก การปลุกกันดินพังทลาย ควรปลุก 2 ชั้น รอบคูสระ นอกจากกันดินพังทลายแล้ว แຝກสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน แปรรูปเป็นรองเท้าน้ำ กระเป๋ากา อาหารสัตว์ การปลุกແຝກช่วยรักษาน้ำในดินและน้ำ จะได้มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ การปลุกແຝກไม่ได้เบียดเบียนพืชชนิดอื่น แຝກสามารถนำไปเป็นอาหารสัตว์ได้ และการปลุกແຝກทำให้มีรายได้เสริมได้

ข้อมูลการสำรวจทั้งหมด นำไปเผยแพร่ในเพจเฟซบุ๊ก ชื่อ คนปลุกແຝກเมืองบุรีรัมย์ โดยมีข้อมูลของชื่อเกษตรกร ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ พร้อมทั้งภาพของสวนແຝກเพื่อเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจ

ภาพที่ 3 สวนแฝกของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 4 การเตรียมกล้าแฝกของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 5 การปลูกแฝกขอบคูน้ำเพื่อกันดินพังทลายของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ 6 การปลูกแฝกขอบคูน้ำในสวนของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์

2. การออกแบบศูนย์เรียนรู้มีชีวิตเกี่ยวกับแฝกและการใช้ประโยชน์แฝกร่วมกับพืชพื้นถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีนโยบายในการสืบสานต่อยอดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยสำนักงานบริการทางวิชาการซึ่งมีบทบาทในการกำกับดูแลและให้การสนับสนุนกิจกรรมศูนย์เรียนรู้ประจำฯ และศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ดำเนินการพัฒนาฐานการเรียนรู้แฝกเพื่อบำรุงดินและน้ำขึ้นทั้งสองศูนย์เพื่อให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ วิจัย และพัฒนา เพื่อค้นหาและต่อยอดองค์ความรู้ด้านการนำแฝกมาใช้ประโยชน์โดยเฉพาะในด้านการบำรุงดินและน้ำ โดยได้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าของทั้งสองศูนย์โดยเริ่มจากการปรับปรุงดินโดยการจัดหาทรัพยากรน้ำ การวางผัง และการปลูกแฝกตามผังที่ได้ออกแบบไว้ร่วมกับผู้บริหาร คณาจารย์ที่รับผิดชอบพื้นที่รวมถึงกลุ่มชาวบ้านที่รับบริการจากศูนย์ การ

ปรับปรุงพัฒนานี้เริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2564 และมีการปรับปรุงโดยเน้นการปลูกพืชแบบผสมผสาน ทั้งไม้ยืนต้น ไม้ผล ไม้ดอก พืชคลุมดิน และไม้ที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ (ต้นจาม ของศูนย์เรียนรู้ปะคำฯ และต้นหม่อน ของ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ) ในปีงบประมาณ 2567 นี้ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1.1 สวนแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มีการตรวจสอบและซ่อมแซมพืชยืนต้นที่ตายจากความแล้งและแมลงศัตรูพืช ได้แก่ มะม่วงน้ำดอกไม้ ไม้ มะไฟ ลำดวน ทุเรียน และอินทนิล ลงปุ๋ยคอก พรุนดินและจำกัดวัชพืชที่ส่วนปลูกถั่วบราซิลและที่กระจายอยู่ในการลงปุ๋ยคอก การปรับปรุงซ่อมแซมกลุ่มแฝกสายพันธุ์ การปลูกต้นจามเพิ่มเติมเพื่อความเป็นร่มเงาและปรับ ภูมิทัศน์ การปรับปรุงทางขึ้นเนินดิน การปรับภูมิทัศน์ด้วยกระถางบัว การซ่อมบำรุงระบบท่อน้ำสำหรับสวน แฝก การปรับปรุงป้ายและภูมิทัศน์ด้านหน้าป้าย มีการขยายพันธุ์แฝกไปสู่สวนที่หนองขวาง จำนวนกว่า 3000 ต้น โดยในปี (ปีที่ 4 นับตั้งแต่การเริ่มปลูก) ได้ผลผลิตมะม่วงมหาชนกจากสวนในโซนด้านหน้า ที่เป็นโซน ทดลองปลูกแฝกล้อมไม้ยืนต้น

ภาพที่ 7 บริเวณด้านหน้าสวนแฝก ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 8 การจัดการวัชพืชและปรับปรุงภูมิทัศน์ ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 9 การแสดงแฝกสายพันธุ์จำนวน 28 สายพันธุ์ ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 สวนแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เนื่องจากเป็นสวนที่เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2566 โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมการปรับผังพื้นที่ อบรมสร้างความรู้ด้านประโยชน์แฝกแก่กลุ่มชาวบ้าน ปรับปรุงพัฒนาระบบน้ำเพื่อให้สามารถใช้จัดการในพื้นที่ ได้ ดังนั้น ในปีงบประมาณ 2567 จึงยังคงเป็นการปรับปรุงกายภาพเป็นหลัก ได้แก่ การปรับปรุงชุดลอกรางน้ำ เพื่อป้องกันน้ำหลากบนผิวดิน การปรับพื้นที่ยกคันนาขึ้นใหม่ การปรับภูมิทัศน์โดยการติดตั้งกระโจมมุงแฝก

จำนวน 4 หลัง การตัดและกำจัดวัชพืชในแนวแฝกเดิม การทำความสะอาดบ่อปลูกแฝกสายพันธุ์ 28 สายพันธุ์ การนำแฝกที่ขยายพันธุ์จากสวนแฝกที่ศูนย์เรียนรู้ประจำฯ มาปลูกบนคันนาป่านใหม่เพื่อป้องกันดินพังทลาย การปลูกพืชยืนต้นเพิ่มเติม ได้แก่ มะม่วงพันธุ์อกร่องทองและกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าและโรบัสต้า มะกรูด และ มะละกอ รวมถึงการปลูกไม้ยืนต้นเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ ได้แก่ ต้นคูณ และต้นศรีตรัง สำหรับพื้นที่นาป่านใหม่ ทำนาหว่านโดยใช้ข้าวพันธุ์พื้นเมือง ส่วนพืชที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่นั้น ได้รับความอนุเคราะห์จากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติบุรีรัมย์ ให้ความอนุเคราะห์พันธุ์หม่อนผลและพันธุ์หม่อนใบจำนวนกว่า 500 กล้า เพื่อให้ นำมาปลูกในพื้นที่ โดยมีแผนที่จะนำผลผลิตใบและผลหม่อนมาพัฒนาเพื่อสนับสนุนอาชีพการทอผ้าไหมในพื้นที่โดยรอบศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ

ภาพที่ 10 การปรับพื้นที่นาป่านใหม่ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 11 พื้นที่นาหว่านในสวนแฝก ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 12 พื้นที่ปลูกหม่อน ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 13 การปรับปรุงระบบน้ำ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 14 การกำจัดวัชพืชบ่อแฝกสายพันธุ์ ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 15 การปลูกลมะม่วงอกร่องทอง ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 16 การปลูกกาแฟสองพันธุ์คู่กับแนวแฝก ศูนย์เรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์แฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

การศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์แฝกสำหรับทั้งสองศูนย์ในปีงบประมาณ 2567 นี้ เป็นการศึกษาทดลองการนำแฝกปลูกล้อมต้นพืชยืนต้นโดยการสังเกตจากการปลูกลมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้และพันธุ์อกร่องทอง แต่จากการสังเกตพบว่า กลุ่มที่ปลูกแฝกล้อมต้นและกลุ่มที่ไม่ปลูกแฝกล้อมต้นมีการเจริญเติบโตใกล้เคียงกัน แต่ดินบริเวณที่ปลูกแฝกล้อมต้นมีความร่วนซุยมากกว่า อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องการให้น้ำ ให้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืชและแมลงเจาะรากพืชยังเป็นปัจจัยที่ต้องควบคุมไปพร้อมกับการปลูกแฝกล้อมไม้ยืนต้น จากการสังเกตอีกกรณีหนึ่งคือการตัดใบแฝกคลุมดิน ทำให้ดินมีจุลินทรีย์มากขึ้น มีความชุ่มน้ำมากขึ้น และการปลูกแฝกยังเป็นการให้ร่มเงาสำหรับต้นกาแฟที่เริ่มปลูกใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม แฝกที่โตเต็มที่แล้ว กอจะเริ่มแน่นขึ้นและมีต้นภายในเริ่มเน่าตาย จะต้องมีการขุดแบ่งเพื่อขยายพันธุ์เพื่อให้ต้นที่งอกใหม่มีความสมบูรณ์แข็งแรงและสวยงาม

ภาพที่ 17 การปลูกแฝกล้อมพืชยืนต้น ศูนย์เรียนรู้ปะคำตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ (Impact)

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้ใช้บทบาทการจัดการศึกษาสู่การสืบสานโครงการพระราชดำริด้านหญ้าแฝก เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดินและน้ำในท้องถิ่นโดยเฉพาะชุมชนในเขตรอบนอกศูนย์เรียนรู้ เป็นการส่งเสริมและถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้จากโครงการพระราชดำริสู่เกษตรกรเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในครัวเรือนของตนเอง

2. มีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรด้วยหลักการของการพึ่งตนเองและความพอเพียง เนื่องจากเป็นศูนย์เรียนรู้ที่เริ่มต้นจากพื้นที่ว่างเปล่าและใช้กระบวนการทางกิจกรรมธรรมชาติเพื่อปรับปรุงพื้นที่ เริ่มจากการปลูกแฝกเป็นขอบเขตพื้นที่ เป็นแนวกันดินพัง และเพื่อปรับปรุงบำรุงดินโดยธรรมชาติ จึงเป็นแหล่งเรียนรู้แบบมีชีวิตเพื่อให้ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาได้ประกอบกับมีพื้นที่กว้างขวาง สามารถจัดสรรเพื่อเป็นต้นแบบในด้านองค์ความรู้ทางการเกษตรกรรมได้

3. การดำเนินโครงการสามารถบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน สร้างประสบการณ์และทักษะทางวิชาการให้กับนักศึกษา โดยเฉพาะในด้านการนำแฝกมาปรับปรุงดินและน้ำ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งในด้านเกษตรกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และวิทยาการจัดการ เป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์พืช สิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จากแฝก

ส่วนที่ 4 สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการบริการวิชาการ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1. การสำรวจและจัดทำสารสนเทศการใช้ประโยชน์แฝกของเกษตรกรพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ได้ฐานข้อมูลผู้ปลูกแฝกในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถพัฒนาสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการใช้ประโยชน์จากแฝกและการบำรุงดินและน้ำ และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการส่งเสริมหรือพัฒนางานได้ อย่างไรก็ตาม อาจยังมีเกษตรกรบางรายที่ยังเก็บข้อมูลได้ไม่ทั่วถึง หรือเกษตรกรที่มีความสนใจแต่ขาดเครือข่ายหรือข้อมูลข่าวสาร ทำให้ไม่มีโอกาสในการนำแฝกมาใช้ปรับปรุงดิน ซึ่งหากมีการสำรวจความต้องการหรือส่งเสริมการนำแฝกไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง อาจช่วยส่งเสริมรายได้ให้กับเกษตรกรทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะแฝกทำให้ผิวดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ผลผลิตทางการเกษตรย่อมมากขึ้น และยังสามารถสร้างรายได้จากกล้าแฝกได้อีกด้วย

2. การออกแบบศูนย์เรียนรู้มีชีวิตเกี่ยวกับแฝกและการใช้ประโยชน์แฝกร่วมกับพืชพื้นถิ่น เป็นประโยชน์ทางตรงต่อการปรับปรุงบำรุงดินและน้ำในพื้นที่ว่างเปล่าไร้ประโยชน์ และยังเป็นศูนย์เรียนรู้แบบมีชีวิตที่สามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะของแฝกสายพันธุ์ต่างๆ ประโยชน์ของแฝกต่อการปลูกพืชยืนต้น พืชพื้นถิ่นตามอัตลักษณ์ของพื้นที่ และสามารถปรับปรุงบำรุงดินและน้ำได้อย่างชัดเจน รวมถึงยังสามารถเป็นฐานเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากแฝกทั้งในด้านการเกษตรกรรม ศิลปะวัฒนธรรม วิศวกรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การปลูกพืชย่อมมีความท้าทายในการบำรุงรักษาให้เจริญเติบโต ไม่ว่าจะเป็นการให้น้ำ อุณหภูมิ แสงอาทิตย์ วัชพืช และศัตรูพืช ทำให้ต้นไม้มีการเจริญเติบโตช้าเรื้อรังแตกต่างกันไป ซึ่งหากขาดการดูแลหรือการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ศูนย์เรียนรู้ก็ไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยตนเองได้ ประกอบกับการเป็นศูนย์เรียนรู้ย่อมต้องมีความน่าสนใจ ดึงดูดใจ การสร้างสรรค์ภูมิทัศน์ที่สวยงามน่ามอง มีกิจกรรมที่น่าสนใจ ปรับตามฤดูกาลจึงจะทำให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

3. การศึกษาและวิจัยการใช้ประโยชน์แฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ในปีงบประมาณ 2567 นี้ เป็นการสังเกตการนำแฝกมาปลูกล้อมไม้ยืนต้น โดยมีสมมติฐานว่าจะช่วยให้ต้นไม้เติบโตงอกงาม เนื่องจากดินมีความชุ่มน้ำและร่วนซุยมากขึ้น แต่พบว่าต้นไม้ที่ปลูกแบบมีแฝกล้อมและไม่มีแฝกล้อม มีการเจริญเติบโตไม่แตกต่างกัน ประกอบกับปัจจัยอื่นที่ควบคุมไม่ได้ ได้แก่ วัชพืชและแมลงศัตรูพืช เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ แต่อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินโครงการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2564 มีผลงานวิจัยที่ดำเนินการโดยนักศึกษาแล้วจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าเปดานจากแฝก และการพัฒนาดินปลูกดาวเรืองจากดินผสมแฝก ซึ่งผลิตภัณฑ์ทั้งสอง มีความเป็นไปได้ที่จะผลิตเพื่อนำมาใช้งานจริงได้

ส่วนที่ 5 การนำไปใช้ประโยชน์และขยายผล

การนำไปใช้ประโยชน์และขยายผลในด้านต่างๆ

ด้านวิชาการ

การมีพื้นที่ปลูกแฝก ทำให้สามารถศึกษาวิจัย สืบค้น เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ผลการศึกษาได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม สามารถออกแบบการศึกษาวิจัยในศาสตร์ต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมถึงวิทยาการจัดการ โดยการนำแฝกมาเป็นโจทย์ตั้งต้น เนื่องจากแฝกมีประโยชน์หลากหลาย อีกทั้งยังมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปลูกแฝกในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งยินดีถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ และฐานข้อมูลงานวิจัยการใช้ประโยชน์จากแฝกโดยนักวิชาการและนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

ด้านการพัฒนาท้องถิ่น

เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ปะคำฯ และศูนย์เรียนรู้หนองขวางฯ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่น เมื่อมีพื้นที่สวนแฝกก็สามารถเป็นฐานเรียนรู้เกี่ยวกับการนำแฝกมาใช้ประโยชน์ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการรวมเครือข่ายความร่วมมือด้านการเกษตรและการพัฒนาที่ดิน มีการออกแบบกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยี การฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมทักษะด้านการใช้ประโยชน์จากแฝกให้กับชุมชนรอบศูนย์เรียนรู้ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนท้องถิ่นได้

ด้านการสร้างรายได้ต่อชุมชน

ชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ สามารถสร้างรายได้โดยตรงได้จากการขายกล้าแฝกหรือการรับจ้างทำกล้าแฝก แต่ในทางอ้อม เมื่อการปลูกแฝกส่งผลให้ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้น ย่อมทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมากขึ้นหรือต้นทุนในการดูแลปรับปรุงดินน้อยลง และเป็นการสร้างมูลค่าให้กับพื้นที่ทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการลดการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช

ภาคผนวก

ที่ อว ๐๖๒๔.๓(๑)/๒๕

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุมัติครุฑต้นพันธุ์หม่อน

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ บุรีรัมย์

ด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีแผนการพัฒนาพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้หนองขวางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์บริการการศึกษาออกสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสตร์พระราชา อันเป็นการสืบสานปณิธานพระราชดำริฯ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และเป็นการรับรองโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้และแปลงสาธิตองค์ความรู้เกี่ยวกับแฟกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ขนาดประมาณ ๕ ไร่ ตั้งอยู่ที่ตำบลพรสำราญ อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากแฟก การอนุรักษ์สายพันธุ์แฟก ตลอดจนการปลูกพืชแบบผสมผสานเพื่อสะท้อนวัฒนธรรมการเกษตรกรรมในพื้นที่บริการ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจ ความละเอียดแจ้งแล้วนั้น

ในการนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จึงขออนุมัติครุฑต้นพันธุ์หม่อนจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำมาปลูกร่วมกับพืชอื่นๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมการเกษตรกรรมของพื้นที่ตำบลพรสำราญและที่ใกล้เคียง รวมถึงเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพและนำผลผลิตที่ได้มาเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยในอนาคตต่อไป โดยมีอาจารย์ ดร. สุภารัตน์ ปิ่นะภา โทร. ๐๘-๙๑๑๓-๒๖๖๔ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิสมัย ประชานนท์)

รองอธิการบดี ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบริการทางวิชาการ

โทรศัพท์ ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑ ต่อ ๗๓๐๑

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘